

MAKARSKI LJETOPISI XVII. i XVIII. STOLJEĆA

Josip Ante SOLDI: Makarski ljetopisi 17. i 18. stoljeća, *Književni krug*, Split 1993, 373 str.

Pred gotovo četrdeset godina je fra Gašpar Bujas priredio za tisak *Makarski ljetopis* od god. 1773. do 1790. (*Starine JAZU*, 47, Zagreb 1957, 279-362). Fra J. A. Soldo je nedavno priredio i tiskao sve makarske ljetopise XVII. i XVIII. stoljeća. Naime, pretiskao je već objavljeni ljetopis fra Bujasa, kojemu je pridodao kroniku fra Pavla Šitovića (1662.-1690.) i ljetopis fra Nikole Gojakovića (1712.-1772.). Fra Soldo je u predgovoru prikazao život i rad dvojice prvih makarskih ljetopisaca, naglasivši tradiciju takvog zapisivanja u makarskom samostanu. Naime, fratri su bilježili ona zbivanja koja su, po njihovu mnijenju, bila "dostojna biliženja".

Objavljeni ljetopisi su značajni iz mnogih razloga. Nama su pak zanimljivi kao izvor za gospodarsku povijest Dalmacije, napose Makarskog primorja, dvaju zadnjih stoljeća ovdašnje mletačke vladavine. U prvom redu stoga što je Makarska tada bila provoznom lukom dijela bosansko-hercegovačke robe koje su određite bili Mleci, Trst i druge luke sjevernojadranskog bazena, ali i trgovište svoga kraja. Stoga su kronike odlični vodiči kroz vrste i cijene prometane robe. Radi se dakle o svim vrstama žitarica, vina, octu, maslinovu ulju, soli i smokvama, kao temeljnim proizvodima domaće i bosanske provenijencije. Bilo je slučajeva da je ondje prispijevalo žito iz Albanije i s Peloponeza. K tome, vrlo su česte vijesti o ljetinama, ribolovu, oskudici i gladi na ovom prostoru, pa i čitavoj Dalmaciji, nastojanju ovdašnjeg pučanstva da održi "goli" život. Ljetopisci su bilježili sve tegobe i nevolje. Upravo vrve vijesti o neverama, krupama, studeni, "pozebi" loza i maslina, pomoru blaga, slabom ulovu ribe i sličnom, svime što je bilo u svezi sa svakidašnjim životom našega čovjeka. Te su vijesti zapisivane s prizvukom tuge, dok su one o rijetkim obilatim ljetinama, bogatu ulovu ribe i drugom odisale zadovoljstvom, radosnim tonom. Veliku vrijednost predstavljaju vijesti o kretanju cijena pojedinih proizvoda, napose živežnih namirnica. Ništa manje nisu značajne zgode o djelovanju hajduka i uznemiravanju tamošnjeg pučanstva iz drugih razloga.

Prema tome, ovi ljetopisci, istina subjektivno, pored vijesti o općim zbivanjima čiji je glas dopro do njihovih ušiju, bilježe životne prilike Makarskog primorja tijekom dvaju stoljeća, koje se vazda međusobno isprepliću. To su rječita svjedočanstva životne borbe podno Biokova, koja su više nego korisna ekonomskom povjesničaru čitave Dalmacije. Objelodanjivanjem ovih ljetopisa podastire se javnosti i znanosti kroničarska građa o Makarskom primorju i susjednim krajevima. Oni predstavljaju prvorazredan i bogat izvor za upoznavanje svekolikog života tamošnjeg pučanstva. Stoga treba pohvaliti priređivača za ovakav dar znanosti i očekivati skoro objelodanjivanje sličnih izvora.

Šime PERIČIĆ

ETIMOLOGIJSKI RJEČNIK BETINSKE BRODOGRADNJE

Goran FILIPI: *Betinska brodogradnja: etimologijski rječnik pučkog nazivlja*, Županijski muzej u Šibeniku, Šibenik 1997, str. 328.

Nedavno je u izdanju Županijskog muzeja u Šibeniku iz tiska izašla knjiga Gorana Filipija pod naslovom "Betinska brodogradnja: etimologijski rječnik pučkog nazivlja". Knjiga je podijeljena u neko-

liko dijelova: *Uvodne napomen* (11-12). *Kako čitati rječnik* (13-14). *Iz povijesti betinske i istočno-jadranske brodogradnje* (15-21) i napokon *Rječnika*.

Opće je poznato iz literature da je Betina stoljećima predstavljala najznačajnije brodogradveno središte u sjevernoj Dalmaciji. Nažalost, o tome je napisano vrlo malo, nedostatno. A ono još traje. Stoga pojava ove knjige predstavlja velik doprinos valorizaciji ondašnje brodogradevne djelatnosti. Kako povijesti tako i tehnologije rada, proizvodnje. Naime, autor u *Uvodnim napomenama* daje prikaz povijesnog razvitka betinske brodogradnje, stavljajući je s pravom u kontekst cjelokupne brodogradnje na istočnoj obali Jadrana, napose zadnjih stoljeća. Zapravo je to prava mala povijest brodogradnje na ovim stranama. Naravno, on ondašnju brodogradnju povezuje s korčulanskom, jer je potonja bila ishodište prve, te samo njoj treba zahvaliti svoje dosege. Pri tome je najviše zasluga pripalo obitelji Filipi, koje je jedan član napustio rodni otok i doselio u Betinu na otoku Murteru još sredinom XVIII. stoljeća, gdje je utemeljio škver. Od tada ta obitelj razvija gradnju svih vrsta drevnih brodova srednje i male veličine, te njima snabdijeva velik dio potreba područja od Šibenika do Zadra. Pače, Betina ubrzo postaje rasadnik vrsnih brodograditelja, što je najviše došlo do izražaja u međuraću. Oni postavljaju temelje brodogradnji u mnogim maritimnim mjestima sjeverne Dalmacije. Dakle, mnogi ovdašnji škverovi duguju svoje postojanje upravo njima, a stečeno zanimanje obrta betinskim brodograditeljima koji su nesebično prenosili svoje umijeće na mlade naraštaje. Nadalje, autor prikazuje aktivnost betinske brodogradnje, njen radni kapacitet i zaposlenost radnika. Sve to pokazuje njen velik i presudni utjecaj na brodogradnju čitave sjeverne Dalmacije u novije doba.

Dakako, značajniji od iznesenog jest etimologijski rječnik pučkog nazivlja vezanog za betinsku brodogradnju zadnjih stoljeća. Autor se potrudio da na temelju postojeće literature i zapamćenje pojedinaca sastavi iscrpni rječnik nazivlja, poredanog po abecedi. Dapače, betinski termini promotreni su u odnosu na korčulanske, odnosno na sustav cjelokupne jadranske brodogradevne terminologije, što mu pridaje veću vrijednost. Knjiga je opremljena sa stotinjak crteža koji zorno pojašnjavaju neke iznesene riječi ili pojmove. Zamjerke knjizi može se uputiti poradi izostanka znanstvenog aparata u dijelu koji govori o povijesti brodogradnje, to prije što se radi o vrlo iscrpnom njenom prikazu. No i pored toga rad dr. Filipija je više nego hvalevrijedan i koristan, kako znanosti tako i svakidašnjoj praksi. Naime, kako drvena brodogradnja postoji i danas na čitavom Jadranu, to ovo nazivlje može korisno poslužiti svima onima koji se tim poslom zanimaju.

Šime PERIČIĆ

KNJIGA O DALMATINSKOM GOSPODARSTVU U XVIII. I XIX. STOLJEĆU

(Šime PERIČIĆ, *Gospodarska povijest Dalmacije od 18. do 20. stoljeća*, Matica hrvatska, Zadar 1998, 288 str.).

Dr. Peričić, znanstveni savjetnik u Zavodu za povijesne znanosti HAZU u Zadru, jedan je od najplodnijih i ponajboljih suvremenih hrvatskih historiografa, osobito kada se radi o novijoj gospodarskoj povijesti Dalmacije. O tome nam najbolje svjedoče njegovi brojni znanstveni i stručni radovi, tiskani po mnogim zbornicima i periodikama, a posebice pet napisanih knjiga iz gospodarske prošlosti Dalmacije. Od tih knjiga četiri su već tiskane i širem čitateljstvu dobro poznate. To su: *Gospodarske prilike u Dalmaciji od 1797. do 1848.*, Književni krug - Split, 1993, 175 str.; *Pregled gospodarstva Arbanasa u prošlosti*, Zadar, 1993, 55 str.; *Pomorska trgovina Dalmacije u XIX stoljeću*, Matica hrvatska, Zadar, 1995, 144 str.; i *Gospodarska povijest Dalmacije od 18. do 20. stoljeća*.